

3. Гайдук В.А. Конкурентоздатність в умовах сучасного ринку. *Економіка та держава*. 2007. № 2. С. 16-17.

4. Гончарук А.О. Методи підвищення конкурентних переваг підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 3. С. 145-147.

5. Клименко С.М., Дуброва О.С., Барабась Д.О., Омельяненко Т.В., Вакуленко А.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2019. 527 с.

6. Ларіна Я.С. Формування та механізми реалізації маркетингових стратегій в агропродовольчому підкомплексі АПК: [монографія]. Київ : Преса України, 2008. 344 с.

ШЛЯХИ НІВЕЛЮВАННЯ ВТРАТ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВИМУШЕНИХ МІГРАЦІЙ

Бараняк І.Є., кандидат економічних наук,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долишнього НАН України», м. Львів, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1467-0262>

Вимушена міграція населення в умовах погіршення безпекової ситуації в Україні однозначно негативно вплинула на планомірно-усталений перебіг процесів відтворення населення та, у результаті масового виїзду населення у економічно та доекономічно активному віці закордон, посилила рівень втрат інтелектуально-кадрового потенціалу країни. Відтак проблема нівелювання/зменшення втрат людського потенціалу, його збереження та нарощення є питанням національної безпеки країни, та повинна вирішуватись через розробку та впровадження системи заходів управлінського характеру.

У науковому дискурсі питання втрат людського потенціалу у результаті вимушених міграцій висвітлено у працях Е. Лібаонової, О. Позняка, О. Цимбал, а також у прикладних дослідженнях вчених львівської школи міграціології [2, 3, 4]. Однак шляхи нівелювання втрат людського потенціалу, на сьогоднішній день, розкриті ще не у достатній мірі, що підвищує актуальність даної проблематики дослідження.

Відтак, з метою зменшення втрат людського потенціалу України у результаті війни органам державної влади доцільно: створювати умови для збереження соціально-демографічної стійкості країни, реалізовувати заходи спрямовані на інтеграцію та

асиміляцію внутрішньо переміщених осіб, в тому числі забезпечення використання їх інтелектуально-кадрового потенціалу для потреб відновлення та зростання економіки приймаючих громад, сформувати систему програмно-цільових орієнтирів політики реєміграції зовнішніх вимушених мігрантів до України із врахуванням безпекових чинників на період дії воєнного стану та у післявоєнному періоді, а також лібералізувати міграційне законодавство відповідно до потреб економіки у людських ресурсах і регіональних ринків праці у робочій силі (спростити процеси імміграції, легалізації, адаптації та інтеграції іммігрантів, особливо висококваліфікованих фахівців із країн, що розвиваються).

З метою акумулювання внутрішніх ресурсів до нарощення людського потенціалу у демографічній площині доцільно реформувати наявну систему підтримки демовідтворювальних процесів, зокрема ухвалити Національну програму стимулювання народжуваності та поліпшення репродуктивного здоров'я, яка б окреслювала стратегічні цілі, завдання та адаптивні механізми управління демографічними процесами повоєнного періоду.

У цьому відношенні насамперед доцільно:

– реалізовувати інформаційно-просвітницькі заходи щодо збереження та відтворення людського потенціалу, ролі інституту сім'ї та відповідального батьківства у відновленні соціально-демографічної стійкості країни, збереженні генофонду нації у повоєнному періоді;

– удосконалити нормативно-правове забезпечення соціальної захищеності багатодітних, малозабезпечених сімей, домогосподарств, які постраждали внаслідок бойових дій, вагітних жінок та жінок, які знаходяться у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку (особливої уваги потребують пункти щодо актуалізації та модернізації окремих соціальних гарантій. Для прикладу, пільга для багатодітних сімей щодо позачергового встановлення дротових квартирних телефонів давно вже втратила актуальність);

– модернізувати наявні фінансово-економічні механізми реалізації соціальної допомоги при народженні дитини шляхом:

- 1) диверсифікації видів фінансово-економічної допомоги у залежності від типу поселення та фінансово-матеріального стану домогосподарств;
- 2) впровадження практики державного інвестування фінансових ресурсів у ранній розвиток дітей, збільшення розміру і тривалості гарантованих державою фінансових виплат, пільг та матеріальної допомоги сім'ям з дітьми із застосуванням принципу пропорційного зростання їх величини у залежності від кількості неповнолітніх дітей, які перебувають на утриманні у домогосподарстві.

Зважаючи на обсяги та статево-вікові характеристики вимушених мігрантів, спроможність України нормалізувати процеси соціально-економічного розвитку великою мірою визначатиметься у площині здатності органів державної влади розробити та реалізувати ефективну політику реєміграції зовнішніх вимушених мігрантів до України, особливо у післявоєнному періоді.

Варто розуміти, що затягування військових дій та тривале перебування утікачів від війни за кордоном підвищує ризики неповернення громадян України у післявоєнному періоді у зв'язку із зростанням ймовірності їх успішної інтеграції та адаптації у приймаючих суспільствах, звикання до нового способу життя.

Як засвідчує досвід Боснії та Герцеговини (після завершення військових дій у Боснії в 1990-х роках знадобилося десять років аби половина з двох мільйонів біженців і осіб із тимчасовим захистом повернулися додому) [5], процес реєміграції у поствоєнному періоді в часовому вимірі слід розглядати як явище довгострокове та повільне, яке великою мірою залежить від політики урядів приймаючих країн та тривалості дії соціальних програм підтримки тимчасових переселенців.

Таким чином, формування базисних засад та орієнтирів державної політики повернення громадян України з-за кордону у вигляді Стратегії реєміграції вимушених мігрантів є вкрай актуальним питанням. Розробка та реалізація механізмів реєміграції та реінтеграції вимушених мігрантів повинна здійснюватися у тісній співпраці із органами влади ключових держав-реципієнтів людського потенціалу, мати довгостроковий характер та реалізовуватися поетапно за алгоритмом: «зацікавлення потенційних реємігрантів» – «створення умов для їх повернення» – «забезпечення адаптації та інтеграції».

Водночас доцільно аби напрями заходів першочергово забезпечували:

- 1) системну інформаційно-комунікаційну взаємодію між вимушеними мігрантами та органами регіональної та місцевої влади;
- 2) комплексне задоволення базових потреб реємігрантів на початковому етапі адаптації;
- 3) створення середовища для розвитку бізнес-ініціатив з використанням міграційного капіталу та досвіду реємігрантів.

Задля підвищення дієвості управлінських заходів, спрямованих на повернення вимушених мігрантів, найперше необхідно створити сприятливе середовище реєміграції (базисні/безумовні передумови повернення), серед яких: покращення безпекових чинників, скорочення соціально-економічних розривів у розвитку між Україною та ключовими-країнами призначення вимушених мігрантів.

Література:

1. Лібанова Е.М., Позняк О.В., Цимбал О.І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2(48). С. 37-57. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
2. Бараняк І.С. Вимушена міграція населення з України: соціально-демографічний профіль. *Академічні візії*. 2023. № 24. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10053549>
3. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України) : електронне науково-аналітичне видання / за ред. д.е.н., проф. Т.Г. Васильців. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів. 2022. 47 с.
4. Біль М.М. Вимушена міграція в умовах високої соціальної вразливості населення України. *Migration & Law*. 2023. Vol. 2, issues 5-6. С. 31-43. DOI: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-5-6-31-43>
5. After The War Was Over. Balkan Images 2005. URL: <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacypdf/433bded34.pdf> (date of application: 02.03.2024).

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Бержанір А.А., кандидат соціологічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3224-5008>

Для сучасного етапу цивілізаційного розвитку притаманні сутнісні зміни, які передбачають сталій розвиток як одну із пріоритетних і важливих довгострокових суспільних цілей. Це обумовлює становлення відповідних соціально-економічних моделей, здатних забезпечити реалізацію саме таких завдань.

Вирішення багатьох економічних, соціальних і екологічних проблем потребує, разом із державною політикою, належних приватних інвестицій у проєкти сталого розвитку.

Соціально відповідальний бізнес починає брати на себе масштабну місію щодо свого залучення у програму сталого розвитку суспільства. Трансформація розуміння і практичної організаційно-економічної діяльності підприємницьких структур у цьому контексті спрямовується на формування і впровадження ефективної стратегії, моделей, системи управління.